

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובידורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

גליון מס' 134

פרשת תרומה

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'.

תורה לכל העוורים והמסייעים שגליון זה יראה אור.

© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במכון. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 15.07.2015 פקס: 153775150494 תאריך: 15.07.2015

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במכון. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 15.07.2015 פקס: 153775150494 תאריך: 15.07.2015

הלכה ומנהג

יש מנהגים שונים בחומשים הנפוצים בחלוקת העליות בפרשתנו.

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במכון. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. תאריך: 15.07.2015 פקס: 153775150494 תאריך: 15.07.2015

דיוקים ודקדוקים

כ"ה ב': מֵאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא 'מֵת'.

יְדָבְנוּ - הדלי"ת בדגש, והשווא נע.

אֲשֶׁר יְדָבְנוּ לָבוֹ - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֲשֶׁר-יְדָבְנוּ לָבוֹ במקף.

כ"ה ה': וְעֵלֶת - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'וְאֵלֶת' באל"ף. וכן הוא להלן.

כ"ה ח': וְעָשׂוּ לִי - הטעם מלעיל בעי"ן.

כ"ה ט': מֵרָאָה - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף שאחריה ולקרוא 'מֵרָה'. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה:

צִלְעָה. שִׁבְעָה. וְרָאָה. מֵרָאָה. לִפְאֵת. לִמְקַצֵּת. הָרָאִיתָ. בְּשִׂאֵת. הָרָאָה.

כ"ה י': אֶרֶץ - האל"ף בחטף פתח. ואין לקרוא 'אֶרֶץ' בקמץ.

וְאָמַר - האל"ף בפתח, והמ"ם בדגש. והיא יחידת מידה. והקורא 'וְאָמַר' בקמץ ורפה, משנה משמעות ללשון שפחה. וכן הוא להלן.

כ"ה י"א: וַיִּצְּתָה - הטעם מלרע בתי"ו.

כ"ה י"ב: וַיִּצְּקֶהָ - הטעם מלעיל בצד"י.

עַל אֲרֻבַּע פְּעֻמָּתָיו - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים עַל אֲרֻבַּע פְּעֻמָּתָיו.

כ"ה ט"ז: אֲשֶׁר אֶתָּן אֱלֹהֶיךָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים אֲשֶׁר אֶתָּן אֱלֹהֶיךָ. וכן הוא להלן.

כ"ה י"ט: כָּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים כָּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה.

וּכְרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וּכְרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה.

כ"ה כ': לְמַעַלָּה - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא 'לְמֵלָה', או לקרוא 'לְמַעַלָּה' בפתח העי"ן. וכן הוא להלן.

¹ משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

² מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפניו אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מִלֶּךְ במקום מִלְכָּה, שִׁמּוֹן במקום שִׁמְעוֹן, וְיָג במקום וְיָהֲג). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה. וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נוהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

³ לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגשו את האות, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגשו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

⁴ משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'. ואע"פ שאין נסיגה להברה סגורה (היינו הברה המסתיימת בשווא נח או דגש חזק), מ"מ, כיון שתיבה זו במקורה מוטעמת מלעיל, ורק בגלל וי"ו ההיפוך דינה להיות מוטעמת מלרע, לכן אע"פ שבסתם אין כח להסיג אחר להברה סגורה, כאן אין זו נסיגה גמורה, כיון ששולא וי"ו ההיפוך המילה בעצם היא מלעיל, ולכן נסוג אע"פ שהטעם בהברה סגורה.

^א למנהג א' החלוקה היא כך: לוי: 'וְעֵשֶׂת כִּפְרֵת זָהָב טָהוֹר' (כ"ה י"ז), עד 'לָחֶם פָּנִים לִפְנֵי תָמִיד' (שם י"ח). שלישי: 'וְעֵשֶׂת מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר' (שם י"ט), עד 'וּמִכֶּסֶה עֶרֶת תְּחָשִׁים מְלֻמָּעָה' (כ"ו י"ד).

למנהג ב' החלוקה היא כך: לוי: 'וְעֵשֶׂת כִּפְרֵת זָהָב טָהוֹר' (כ"ה י"ז), עד 'אֲשֶׁר אָתָּה מֵרָאָה בָּהֶר' (שם מ'). שלישי: 'וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂר יְרִיעֹת' (כ"ו א'), עד 'וּמִכֶּסֶה עֶרֶת תְּחָשִׁים מְלֻמָּעָה' (שם י"ד). ויש שהקפידו לקרוא כמנהג ב', כדי שלא להפסיק בין פרשת השולחן לפרשת המנורה (קיצור פסקי הלכות ומנהגי מהרי"ק).

² ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה כ"ב.

³ כתב בשו"ע (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב) שאין למנות כשליח ציבור מי שקורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף.

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

וכתב בערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ד, סימן ס"א סעיף ח'), שאע"פ שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, בכל זאת בקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה.

וכל זה במקום שלא משתנה המשמעות, אך במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות, ראוי מאד להקפיד ולדקדק להגות כראוי.

סְכָכִים - הכ"ף הראשונה בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים 'סְכָכִים' בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט.^ח

כ"ה כ"א: **מְלַמְעָה** - הלמ"ד רפה, ובשווא נח.^ט וכן הוא להלן.

כ"ה כ"ב: **וְנוֹעַדְתִּי** - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע, למרות הקושי.^י ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא 'וְנוֹעַדְתִּי'. או לחלק את התיבה לשתי תיבות ולקרוא 'וְנוֹעַד תִּי'. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי תיבות, עדיף לקרואה בשווא נע.

כ"ה כ"ז: **לְבָתִּים** - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק.^י

כ"ה ל"ד: **וּבְמִנְהָ אֲרַבְעָה גִבְעִים מְשָׁקְדִים כְּפַתְרִיָּה וּפְרָחֶיהָ** - פסוק זה הוא מן המקראות שאין להם הכרע.^י ועל כן יש מי שכתב שאע"פ שאין לקרוא לשנות מניגון הטעמים, מכל מקום לא יעשה עצמו מכריע, ולא יעשה הפסק בתיבת 'גִּבְעִים', אלא יקרא תיבה זו עם התיבה שלפניה ושלאחריה בתכיפה אחת, והקב"ה יודע הכרעות.^י אך לא נהגו כן, אלא נהגו להפסיק כהטעמים.^י

כ"ה מ': **אֲשֶׁר־אַתָּה מְרָאָה בָּהֶר** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים אֲשֶׁר אַתָּה מְרָאָה בָּהֶר.

מְרָאָה - המ"ם בקמץ קטן.

כ"ו ב': **הִירֵיעָה** - היו"ד רפה, ובשווא נח.^ט וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבות: **הִירֵיעַת. בִּירֵיעָה.**

הָאֲחֹת - בפתח פתח. ובהמשך הפסוק: **הָאֲחֹת** - בסגול קמץ.^י

כ"ו ד': **לָלֹאֹת** - הלמ"ד בשווא נע.^י

לָלֹאֹת תִּכְלֹת - הלמ"ד בשווא. אך להלן: **לָלֹאֹת**, הלמ"ד בקמץ.

כ"ו ח': **הִירֵיעָה הָאֲחֹת** - יש להזהר שלא להבליע את הה"א הקמוצה בקמץ שלפניה, וישמע שקרא 'הִירֵיעָה אַחֹת'. וכן הוא להלן.

כ"ו י"ב: **הָעֵדָף** - הטעם מלרע בדלי"ת, והדלי"ת בצירי.

כ"ו י"ג: **מָזָה, מָזָה, מָזָה וּמָזָה** - יש להקפיד על הדגש שבזי"ן, שלא ישמע כאומר 'מי זה'.

כ"ו כ"ב: **וְלִירְכָתִי** - הוי"ו במתג, והלמ"ד בשווא נח.^ט

כ"ו כ"ג: **לְמִקְצַעַת** - הצד"י רפה, ובשווא נח.

בִּירְכָתִים - יש להקפיד לנגן את הטעם סוף פסוק כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפני ולהטעים בִּירְכָתִים.^י

וכאן בכל הספרים אין מתג לפני השווא, ומוכח שהאות שאחריה בשווא נח.

^ח תיבת 'אחת' מנוקדת בדרך כלל 'אַחַת' בפתח פתח, וכשהיא מוטעמת בטעמים סגול אתנחתא או סוף פסוק היא מנוקדת 'אַחַת' בסגול קמץ. וכשהיא מוטעמת בזקף, פעמים שהיא מנוקדת 'אַחַת' בפתח פתח, ופעמים שהיא מנוקדת 'אַחַת' בסגול קמץ (עיין מכלול קפ"ה ע"ב).

^ט הכלל הוא ששווא אחר תנועה גדולה הוא שווא נע, ואחר תנועה קטנה הוא שווא נח.

ובתנועת חיריק, כשהחיריק הוא חיריק מלא, דהיינו שכתובה אות יו"ד אחר החיריק (כגון: נִצַּח, וְחִידָד), התנועה היא תנועה גדולה, והשווא שאחריה נע, וכשהחיריק הוא חיריק חסר, דהיינו שלא כתובה אות יו"ד אחר החיריק (כגון: לְרֹאֹת, אֲשֶׁתוֹ), התנועה היא תנועה קטנה, והשווא שאחריה נח.

וכן בתנועת שורוק-קובוץ, כשכתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק, (כגון: זְכוּרָה, שְׁבוּתָה), התנועה היא תנועה גדולה, והשווא שאחריה נע, וכשלא כתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק (כגון: מִשְׁפָּרְתִּי, קִמְצוֹ), מנוקד בקובוץ שהיא תנועה קטנה, והשווא שאחריה נח.

וכיון שפעמים רבות בכתבי התורה כתובות תיבות מלאות וחסרות שלא ככללים, יש מקומות במקרא שאע"פ שלא כתובה אות יו"ד אחר תנועת חיריק או וי"ו אחר תנועת שורוק, התנועה נחשבת לתנועה גדולה, משום שהתיבה אכן היתה ראויה להיכתב עם יו"ד או וי"ו, ונכתבה במקרא שלא כהכללים, ולכן השווא שאחר תנועות אלו הוא נע, ככל שווא הבא לאחר תנועה גדולה, ומשום כך הונח מתג לפני השווא להורות שיש להניע את השווא כיון שנחסרה כאן אות (כן כתב מנחם שי על תיבת 'וְנִבְּתִי' (בראשית ל"א ל"ט), ועל תיבת 'לָלֹאֹת' (שמות כ"ו ד'), ובמאמר המאריך (סוף תירוק חקירה ב'). והדברים מוסדים על דברי רד"ק (מכלול צ"ח ע"א, ושם קל"ח ע"א, והביאו במנחת שי שמואל א' ו' ד') שכתב שגם כאשר תנועה גדולה נכתבת בכתבי חסר, צריך לקרוא אותה כתנועה גדולה).

וכאן היה ראוי להיכתב 'לֹלֶאֱת' בשורוק (ששורש המילה הוא 'לול' שהיו"ו מאותיות השורש. רד"ק בפרשים שורש לול), ולכן, אע"פ שנכתב 'לָלֹאֹת' בכתבי חסר, תנועת הקובוץ כאן היא תנועה גדולה, וממילא הלמ"ד שאחריה בשווא נע.

^י ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ח'.

^י כיון שהסוף פסוק בא כאן מיד אחר האתנחתא, ללא טעם נוסף ביניהם, וע"י זה נוצר קצת מחסור בנגינה, יש נסיה להוסיף טעם נוסף לפני הסוף פסוק, ויש להזהר לא לעשות כן אלא להטעים כראוי.

^ח כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

^ט ואע"פ שאחר מ"ם השימוש תמיד יבוא דגש (שהרי מ"ם השימוש היא במקום תיבת 'מן'), ולכן בא דגש אחר המ"ם, להשלים את הנו"ן החסרה), יש תיבות הפותחות בשווא, היוצאות מן הכלל, שהאות שאחר מ"ם השימוש רפה בהן, כגון: 'מְלַמְעָה', 'מְקַצָּה'.

^י ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^{יא} הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מש"ב בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

^{יב} ענין זה מבואר בגליון פרשת מקץ תשע"ו הערה ט"ו.

^{יג} ביומא נ"ב איתא: איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להן הכרע: 'שָׂאֵת', 'מְשָׁקְדִים', 'מְחָר', 'אֲרוֹר', 'וְקָם'. ו'מְשָׁקְדִים' הוא פסוק זה (ולחלן ל"ו ב' מופיע פסוק זהה גבי עשית המנורה, וכיון שהפסוקים זהים נמנו כפסוק אחד).

והיינו, שאין הכרע האם הפיסוק הוא: 'וּבְמִנְהָ אֲרַבְעָה גִבְעִים, מְשָׁקְדִים כְּפַתְרִיָּה וּפְרָחֶיהָ'. דהיינו שהיו במנורה ארבעה גביעים, והיו בה גם כפתורים ופרחים משוקדים. או שהפיסוק הוא: 'וּבְמִנְהָ אֲרַבְעָה גִבְעִים מְשָׁקְדִים, כְּפַתְרִיָּה וּפְרָחֶיהָ'. דהיינו שהיו במנורה ארבעה גביעים משוקדים, והיו בה גם כפתורים ופרחים.

^{יד} כ"כ בשערי אפרים (שער ג' סעיף ט"ז, ובפתחי שערים סק"ג).

^{טו} כן כתב הגר"ש דבליצקי (אם למקרא בראשית ל"ד ז'), שלא נהגו כהשערי אפרים כי סמכו בזה על הריטב"א (יומא דף נ"ב) שסובר שהספק הוא לולא היו לנו טעמים, אך אחר הטעמים נתברר ספיקו ע"י פיסוק הטעמים.

ובאמת דברי השערי אפרים בזה צריכים ביאור, שהרי פיסוק הטעמים נקבע ע"י ניגון הטעמים בלבד, ולא ע"י שהייה בקריאה, ומטרת הטעמים להפסיק הענין ע"י ניגון ללא צורך בשהייה. וכיון שכתב שלא ישנה מהניגון אלא רק יקרא בתכיפה, יהיה הכרע בקריאתו ע"י ניגון הטעמים, שהלא הפיסוק נקבע ע"י ניגון הטעמים. וצ"ע.

^{טז} עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה (או אחת מהאותיות כ"ב המנוקדות בפתח להורות על ידוע), ואין מתג לפני השווא, השווא נח.

כ"ו כ"ד: תמים - יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא סמ"ס בסמ"ך כ"א.

כ"ו ל"ג: והבדילה - הטעם מלרע בלמ"ד.

כ"ו ל"ו: לפתח - יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא לפסח בסמ"ך כ"א.

כ"ז ג': ומזלגתיו - המ"ם בחיריק. ואין לקרוא ומזלגתיו בפתח.

לכל-כליו - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים לכל-כליו.

כ"ז ד': מעשה רשת נחשת - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים מעשה רשת נחשת.

כ"ז ט': לחצר - הלמ"ד בסגול. ואין לקרוא לחצר בשווא נעכ"ב.

כ"ז י"א: מזה - הטעם מלעיל במ"ם כ"ד.

מזה ארך - יש להקפיד להפריד בין התיבות, שלא ישמע כקורא 'מהאורך'.

והעמדים והשקיהם כסף - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתבית 'והשקיהם', שהוא ניגון מפסיק יותר

מהתביר^{כב} שבתבית 'העמדים', שאם לא יטעים כראוי ישמע שרק חישוקי העמודים היו מכסף, בעוד שפירושו שגם העמודים וגם חישוקיהם היו מכסף.

כ"ז י"ט: וכל-יתדותיו וכל-יתדות החצר נחשת - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתבית 'החצר', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^{כב} שבתבית 'וכל-יתדותיו', שאם לא יטעים כראוי ישמע שרק יתדות החצר היו מנחושת, בעוד שפירושו שגם יתדות המשכן וגם יתדות החצר היו מנחושת.

כ"ז י"ב: לפאת-ים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים לפאת-ים.

חילופי נוסחאות

כ"ה ל"ט: פכר / פכר (פכר)

הכ"ף בקמץ - בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז, א"א א"ד א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

הכ"ף בפתח - בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ח ס"ד ס"ו, א"ב א"ג א"ה א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. כ"י.

ויש לציין שלקמן בפרשת ויקהל (ל"ז כ"ד) כתוב פסוק דומה גבי עשית המנורה, שכאן נאמר: 'פכר זקב טהור יעשה אתה', ולקמן נאמר: 'פכר זקב טהור עשה אתה'. ושם מנוקד 'פכר' בקמץ גם בדפוס מק"ג, ואכן שם התקבל בדפוסים הנוסח 'פכר' בקמץ בעקבות נוסח מק"ג.

ובתורה תמימה, שבספרים שלפניו היה מנוקד כאן 'פכר' בפתח ובפרשת ויקהל 'פכר' בקמץ, כתב לבאר טעם השינוי בין המקומות, שדרשו חז"ל (מנחות כ"ח ע"א): תניא, באה זהב באה ככר, אינה באה זהב אינה ככר. והיינו, שהדין שיש לעשות את המנורה ממשקל ככר, הוא דוקא כשהמנורה נעשית מזהב, אך אם עושים את המנורה משאר מתכות, אין דין לעשותה ממשקל ככר. ולא נתבאר מקור לדרשה זו. והחילוק בין 'פכר' בפתח ל'פכר' בקמץ הוא, ש'פכר' בפתח מורה על סמיכות, וממילא 'פכר זקב' הוא ענין אחד, אך ב'פכר' בקמץ אין סמיכות, ותיבת 'פכר' היא ענין בפני עצמו, ואולי מזה שכאן מנוקד 'פכר' בפתח דרשו ש'פכר זקב' הוא ענין אחד, והיינו שתלויים זה בזה, ואם אינה של זהב אין דין ככר, אך בפרשת ויקהל אין ציווי והוראה כיצד לעשות את הכלים, אלא רק תיאור כיצד נעשו הכלים, ולכן שם אין סמיכות ומנוקד 'פכר' בקמץ. ואף אונקלוס הרגיש בשינוי, שכאן תרגם 'ככרא דדהב' בדל"ת השימוש, הבאה במקום תבית 'של', והיינו ש'ככר זהב' הוא ענין אחד, ובפרשת ויקהל 'דהב' 'ככרא דהב' בלא דל"ת השימוש, משום ששם הם שני עניינים. עכ"ד התורה תמימה. וכיו"ב נכתב בחומש העמק דבר (בדפוסים החדשים) בשם ר' חיים ברלין בן הנצי"ב.

אך באמת מכתבי היד מוכח שאין מקור לשינוי זה בניקוד. שברוב מובהק של הספרים, ובכללם כתבי היד המדויקים, מנוקד בשני המקומות 'פכר' בקמץ (כן בכה"ל: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז, א"א א"ד א"ו א"ז א"ט). ובמעט כתבי יד מנוקד 'פכר' בפתח בשני המקומות (כן בכה"ל: ס"ו ס"ח ס"ד ס"ו א"ז א"ט). ויש ספרים בוודדים שמנקדים כאן 'פכר' בקמץ ולקמן 'פכר' בפתח (כן בכה"ל: ס"א ס"ו א"א). ואילו ספרים שמנקדים כאן 'פכר' בפתח ולקמן 'פכר' בקמץ, הם המעטים מכל כתבי היד (כן בכה"ל: ס"ה א"י). וא"כ ברור שלדיוק זה מהניקוד אין מקום כלל.

וכן משינוי לשון התרגום אין הוכחה, משום שבתרגום אין קפידא בדבר זה, ופעמים שנוספת אות השימוש ופעמים לא, ואין בזה עקביות כלל. ופרט לכך, בתרגומים המדויקים אכן מתורגם בשני המקומות 'דהב' בדל"ת השימוש (כן הוא בכתב יד ט"ח, שהוא מקור קדום ואמין מאד לנוסח התרגום, וכן הוא בתרגומים התמימים הידועים בדיוקם, וכן הוא בכ"י א"ה, וכן הוא בדפוס מק"ג עצמו, שהוא הדפוס שבעקבותיו נכנס הנוסח 'פכר' בפתח לדפוסים שאחריו. ובכ"י א"א מתרגם בשני המקומות 'דהב' ללא דל"ת השימוש. ובכ"י קופנהגן 11 מתרגם כאן 'דהב' ללא דל"ת השימוש וביקהל 'דהב' בדל"ת השימוש, ובכ"י א"ג א"ו א"י מתורגם כאן 'דהב' בדל"ת השימוש וביקהל 'דהב' ללא דל"ת השימוש).

ויש להעיר, שע"פ דברי התורה תמימה ור' חיים ברלין הנ"ל יוצא לכאורה שהקורא כאן 'פכר' בפתח במקום 'פכר' בקמץ, יש לו לחוש לשינוי משמעות, שהרי 'פכר' בפתח הוא סמוך ל'זהב טהור', ומשמע שהוא ציווי לעשותו ככר

כא שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהגון, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודלוגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחס הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהגון, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

כב ה"א הידיעה (או אחת מאותיות כל"ב הכוללות בתוכן ה"א הידיעה) מנוקדת בדרך כלל בפתח (כגון: השמים, בקים), ולפני אותיות הח"ע המנוקדות בקמץ, ה"א הידיעה מנוקדת בסגול (כגון: הקמון, הקצרה, הקרים, הקשיר).

וכשבאה אחת מאותיות השימוש כל"ב הכוללת בתוכה ה"א הידיעה לפני אותיות הח"ע קמוצות, ומנוקדת בסגול (כגון: פהד, פהרים, פחרב, פחריש, פחציר, פחתן, לערים), יש להקפיד שישמע שקורא את אות השימוש בסגול, ולא בשווא, שאם אות השימוש בשווא, לא כלולה בה ה"א הידיעה, ויש בזה שינוי משמעות. וכן להיפך, כאשר באה אחת מאותיות כל"ב לפני אותיות הח"ע קמוצות, ומנוקדת בשווא (כגון: פחקה, פחקה, בעמיה, בעשון), יש להקפיד שלא ישמע שקורא את אות השימוש בסגול, וממילא תהיה כלולה בה ה"א הידיעה.

כג בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי קהלת (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה (עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים נ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדון, שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמ' (נ"ו ע"א) שהיו אומרים 'היום על לבבך', וזה שלא כדון כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה שם היא אֶשֶׁר אֶנִּי מְצוֹן הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ, וטעוּתם היתה שהפסיקו בתביר יותר מאשר בטפחא.

כד הנוסח 'פכר' בפתח מצוי כאן רק במקצת כתבי היד (ובכתבי היד ס"ו ס"ז ובדפוס גינצבורג אף נמסר להדיא במסורה שבספר מונה מנוקד כאן 'פכר' בקמץ), אך למרות זאת בדפוסים נתקבל נוסח הפתח בעקבות דפוס מק"ג שמרבית הדפוסים נמשכו אחריו.

כ"ז ט"ז: עמדיהם ארבעה / (עמדיהם ארבעה)

בפשטא – בכתבי היד: טא"ס ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד
ס"ה ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"ט"ז ס"י"ב, א"ג כ"א ד"א ו. ~ ובדפוסים: מק"ג,
רא"פ, לטריס, גינצבורג, ברויאה.

במונת – בכתבי היד: ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"יב ס"יג ס"יז, א"א א"ב א"ה א"ז
א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קסוטו, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.¹²

אחר תנועה גדולה הבאה בהברה סגורה, כגון: אָזײַן עֵלײַן, או אחר תנועה גדולה שאחריה שווא, כגון: ןרְבֵקָה אַמְלָה).
(טעמי המקרא לה"מ ברויאה, עמ' 112-113).

וכיון שתיבת 'אַרְבַּעַה' היא תיבה ארוכה (שהלא היא מוטעמת אחר שתי תנועות), תיבת
'עַמְדִיָהֶם' שלפניה ראויה להיות מוטעמת בפשטא ולא במונח.
ונראה שההטעמה במונח היא טעות שנגרמה מחמת הפסוקים הסמוכים
(י"ב, י"ד, ט"ו), בהם תיבת 'עַמְדִיָהֶם' מוטעמת במונח משום שבהם אכן באה תיבה
קצרה אחר תיבת 'עַמְדִיָהֶם' ('עַמְדִיָהֶם עֲשֶׂה', 'עַמְדִיָהֶם שְׁלֹשָׁה').
ואכן גם לקמן בפרשת ויקהל גבי עשית המשכן תיבת 'עַמְדִיָהֶם' מוטעמת
במונח בכל הפסוקים (ל"ח י', י"א, י"ב, י"ד, ט"ו), משום שאחריהם תיבה קצרה ('עַמְדִיָהֶם
עֲשֶׂה', 'עַמְדִיָהֶם עֲשֶׂה', 'עַמְדִיָהֶם שְׁלֹשָׁה'), ורק גבי עמודי המסד (שם י"ט) תיבת 'עַמְדִיָהֶם'
מוטעמת בפשטא משום שאחריה תיבה ארוכה ('עַמְדִיָהֶם אַרְבַּעַה'). ואכן שם תיבת
'עַמְדִיָהֶם' מוטעמת בפשטא בכל הדפוסים.

של זהב טהור, בעוד שבאמת ע"פ ניקוד הקמץ הם שני ציוויים שונים. וצ"ע
בזה.

כ"ה נראה שיש סימני מחיקה של מונח שתוקן לפשטא.

כ"ו ובכ"י א"ג נמסר עליו כאן במסורה 'לית בפשטא בענין', דהיינו שכל תיבות
'עַמְדִיָהֶם' הכתובות כאן בענין עשית המשכן (בפסוקים: י"ב, י"ד, ט"ו), מוטעמות
במונח, ורק כאן תיבת 'עַמְדִיָהֶם' מוטעמת בפשטא.

כ"ז ע"פ כללי הטעמים, תיבת 'עַמְדִיָהֶם' הכתובה כאן ראויה להיות מוטעמת
בפשטא ולא במונח, שביחידה בת שתי תיבות שהאחרונה מוטעמת בזקף,
הכלל הוא שהתיבה הראשונה תוטעם במונח אם תיבת הזקף היא תיבה קצרה
(תיבה קצרה היא תיבה המוטעמת בהברתה השניה, כגון: וְתֹאמַר שְׁלֹה), ובפשטא אם תיבת הזקף
היא תיבה ארוכה (תיבה ארוכה היינו תיבה המוטעמת אחר שתי תנועות לפחות, כגון: וְיֹאמַר אֲבִרְהֶם, או